

Sygn. akt I PSKP 40/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący)

SSN Romuald Dalewski (sprawozdawca)

SSN Renata Żywicka

w sprawie z powództwa A. R.

przeciwko S. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.

w postępowaniu ze skargi S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. o

wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego w Ciechanowie z dnia

16 października 2013 r. w sprawie sygn. akt IV P 78/13 w części dotyczącej zasądzenia kwoty 18.000 zł tytułem diet i ryczałtów,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 4 kwietnia 2023 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy

i Ubezpieczeń Społecznych w Płocku

z dnia 1 czerwca 2021 r., sygn. akt VI Pa 64/20,

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Płocku do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Pozwana S. sp. z o.o. w W. 29 marca 2017 r., wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Ciechanowie z 16 października 2013 r. w sprawie sygn. akt IV P 78/13 w części dotyczącej zasądzenia od pozwanego kwoty 18.000 zł tytułem diet i ryczałtów za noclegi oraz zasądzenia na rzecz powoda A. R. kwoty 1.000 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych.

Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku w tej części i oddalenie powództwa w tym zakresie oraz rozdzielenie kosztów sądowych odpowiednio między strony z uwagi na częściowe oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, jak również zwrotu świadczenia spełnionego przez pozwanego na rzecz powoda, tj. kwoty 18.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 6 maja 2014 r. do dnia zapłaty.

Powód A. R. wniosł o odrzucenie skargi lub jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wyrokiem z 17 sierpnia 2020 r. Sąd Rejonowy w Ciechanowie wznowił postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego w Ciechanowie z 16 października 2013 r. w sprawie sygn. akt IV P 78/13 w części dotyczącej roszczenia o zapłatę diet i ryczałtów za noclegi w kwocie 18.000 zł (pkt I.), zmienił zaskarżony wyrok zaoczny w pkt. I. sentencji w zakresie rozstrzygnięcia o roszczeniu o zapłatę diet i ryczałtów za noclegi w kwocie 18.000 zł i oddalił powództwo w tej części (pkt II.), zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 18.000 zł tytułem zwrotu spełnionego świadczenia z tytułu diet i ryczałtów za noclegi z odsetkami ustawowymi od 19 kwietnia 2017 r. do dnia zapłaty (pkt III.), oddalił skargę w pozostałej części, tj. w zakresie roszczenia o odsetki od spełnionego na rzecz powoda świadczenia za okres od 6 maja 2014 r. do 18 kwietnia 2017 r. (pkt IV.) oraz nie obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanego (pkt V.).

Sąd Rejonowy ustalił, że powód A. R. był zatrudniony u pozwanego S. sp. z o.o. z siedzibą w W. w charakterze kierowcy w transporcie międzynarodowym w

okresie od 2 listopada 2009 r. do 8 września 2012 r., najpierw na podstawie umowy o pracę z 2 listopada 2009 r. na czas określony od 2 listopada 2009 r. do 31 grudnia 2009 r. i umowy o pracę z 1 stycznia 2010 r. na czas określony od 1 stycznia 2010 r. do 31 grudnia 2010 r., a następnie umowę o pracę na czas nieokreślony z 1 stycznia 2011 r., w pełnym wymiarze czasu pracy. Pozwany za wykonywaną pracę wypłacał powodowi wynagrodzenie zasadnicze łącznie z pozostałą naliczoną przez niego należnością za podróż służbową na podstawie danych z kart drogowych, która obejmowała diety i ryczałty za noclegi, należności te niezależnie od kraju docelowego podróży pozwany naliczał w wysokości 42 euro za dzień podróży służbowej. Wynagrodzenie oraz pozostałą należność za podróże służbowe obejmujące diety i ryczałty za noclegi pozwany wypłacał powodowi przelewami łącznie z wynagrodzeniem, podając tytuł przelewu „podr.służb.”. U pozwanego w okresie zatrudnienia powoda nie obowiązywał regulamin wynagradzania.

Pozwem z 25 lutego 2013 r., powód wystąpił przeciwko pozwanemu m.in. z roszczeniem o zapłatę ryczałtów za noclegi w kwocie 18.000 zł. Sąd Rejonowy w Ciechanowie wyrokiem zaocznym z 16 października 2013 r. uwzględnił w całości powyższe roszczenie i zasądził na rzecz powoda kwotę 18.000 zł tytułem diet i ryczałtów. Wyrok ten uprawomocnił się 27 listopada 2013 r. Należność w wysokości 18.000 zł pozwany wypłacił powodowi 5 maja 2014 r. łącznie z innymi należnościami zasądzonymi tym wyrokiem.

Skargę o wznowienia postępowania pozwany wniósł w 29 marca 2017 r., na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że wartość diet krajowych i zagranicznych powoda w okresie zatrudnienia u pozwanego biegła ostatecznie wyliczyła na kwotę 17.273,00 zł. W związku z tym kwota wypłaconych powodowi przez pozwanego należności za podróże służbowe przewyższyła wartość diet o kwotę 76.595,31 zł. Należności z tytułu ryczałtów za noclegi ustalone jako 150% wartości diety dla noclegów w kraju oraz jako 25% maksymalnego limitu hotelowego dla noclegów za granicą stanowiły kwotę 72.960,29 zł, (dla średniego kursu NBP na dzień poprzedzający rozliczenie) i kwotę 72.819,47 zł, (dla średniego kursu NBP na ostatni dzień miesiąca). Różnica pomiędzy łączną należnością z tytułu podróży służbowych

a kwotami wypłaconymi wynosiła według kursu średniego NBP na dzień poprzedzający rozliczenie 3.635,02 zł (nadpłata) i według kursu średniego NBP na ostatni dzień miesiąca 3.775,84 zł (nadpłata).

Sąd Rejonowy stwierdził, że wniesiona skarga o wznowienie postępowania odpowiadała wymogom formalnym, była oparta na ustawowej podstawie wznowienia z art. 401¹ k.p.c. wynikającej z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15 i została wniesiona w terminie o którym mowa w art. 407 § 2 k.p.c.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne, a ponadto w sprawach wymienionych w art. 189 Konstytucji RP podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu we właściwym organie urzędowym. W razie stwierdzenia niekonstytucyjności aktu normatywnego moc wiążąca orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oznacza, że od chwili ogłoszenia orzeczenia w sposób wymagany w art. 190 ust. 2 Konstytucji RP, akt ten nie może być już stosowany, gdyż został usunięty z porządku prawnego i stracił zdolność do wymuszenia określonego zachowania, czyli moc obowiązującą. Podniesiono zatem, że można żądać wznowienia postępowania w myśl art. 401¹ k.p.c. na podstawie ww. wyroku Trybunału Konstytucyjnego, jeżeli zakwestionowane nim przepisy stanowiły podstawę wydania orzeczenia w sprawie objętej skargą.

W dalszej części rozważań Sąd Rejonowy odniósł się do problematyki związanej z kwestią ryczałtów za noclegi oraz orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ostatecznie wykrystalizował się pogląd, że taki ryczałt kierowcy w trakcie podróży służbowych zagranicznych przysługuje bez względu na standard jego noclegu w kabinie. W tej kwestii Trybunał Konstytucyjny w ww. wyroku orzekł, że art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (j.t. Dz.U.2016.1666, ze zm.) w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie

międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. powołanej w punkcie 1 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Sąd Rejonowy wskazał, że ww. przepisy w dacie wniesienia pozwu w sprawie IV P 78/13 stanowiły podstawę prawną roszczenia powoda o sporne ryczałty w związku z brakiem u pozwanego regulaminu wynagradzania oraz innych uregulowań wewnętrznych tej kwestii. Pozbawienie mocy obowiązującej tych przepisów nie przekreśliło jednak ostatecznie możliwości dochodzenia przez kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym ryczałtów za brak zapewnienia bezpłatnego noclegu w podróży służbowej. Mimo ww. wyroku Trybunału Konstytucyjnego, kierowcy wykonującemu podróże służbowe międzynarodowe, nocującemu w kabinie powierzonego zestawu ciężarowego takie ryczałty noclegowe przysługują na mocy przepisów ogólnych, powszechnie obowiązujących wszystkich pracowników. Skoro kierowca taki odbywa podróże służbowe w rozumieniu art. 2 pkt 7 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców, to jak każdy pracownik na mocy art. 77⁵ § 1-5 k.p. i stosownego rozporządzenia wykonawczego nabywa prawo do wszystkich świadczeń z tym związanych. W konsekwencji pozbawienie mocy obowiązującej art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców nie pozbawia kierowcy tych świadczeń na zasadach ogólnych dotyczących podróży służbowej każdego pracownika.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że z licznych orzeczeń Sądu Najwyższego zapadłych po wydaniu przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia w sprawie K 11/15 wynika, iż do kierowców zatrudnionych w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie ogólne reguły rozliczenia podróży służbowej określone w art. 77⁵ k.p. i w rozporządzeniu wykonawczym. Podkreślono, że nocleg w kabinie pojazdu nie może być uznany za zapewnienie bezpłatnego noclegu. W konsekwencji

zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie pozbawia kierowcy roszczenia o zwrot kosztów noclegu. Dalej Sąd Rejonowy podniósł, że jeśli pracodawca nie ustali wysokości ryczałtu, albo wyraźnie i jednoznacznie wykluczy jego wypłatę, wówczas przed pracownikiem otwiera się droga dochodzenia ryczałtu za nocleg w wysokości wynikającej z rozporządzeń wykonawczych wydanych na podstawie art. 77⁵ k.p. Powołując orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd Rejonowy podniósł, że wyeliminowanie art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców z porządku prawnego nie spowodowało powstania luki w przepisach. Można bowiem poszukiwać podstawy prawnej do ustalenia zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej z jednej strony przez art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p., z drugiej strony przez odpowiednie stosowanie art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców, zgodnie z którym w zakresie nieuregulowanym ustawą stosuje się przepisy Kodeksu pracy. Wskazano także, że po ww. wyroku Trybunału Konstytucyjnego konieczne stało się nowe podejście do treści normatywnej art. 77⁵ k.p. w kontekście świadczeń przysługujących kierowcom z tytułu podróży służbowych w transporcie międzynarodowym, podkreślając, iż przepis ten ma nadal odpowiednie zastosowanie do kierowców, do czasu odmiennego uregulowania kwestii przez ustawodawcę.

Reasumując Sąd Rejonowy stwierdził, że pozwany w okresie zatrudnienia wypłacił powodowi należności z tytułu diet za podróże służbowe i ryczałty za noclegi w wysokości wynikającej z przepisów powszechnie obowiązujących i nie było na dzień wniesienia przez powoda pozwu w sprawie sygn. akt IV 78/13 z tego tytułu niedopłaty.

Na skutek apelacji powoda Sąd Okręgowy w Płocku wyrokiem z 1 czerwca 2021 r., w pkt. 1 zmienił zaskarżony wyrok w pkt. I., II., III. i V. w ten sposób, że oddalił skargę o wznowienie postępowania i zasądził od pozwanego S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. na rzecz powoda kwotę 2.700 zł, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i w pkt. 2 zasądził od pozwanego S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. na rzecz powoda kwotę 1.350 zł, tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za postępowanie apelacyjne.

Sąd drugiej instancji podniósł, że w przedmiotowej sprawie podstawę wznowienia stanowił wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. w sprawie K 11/15. Skargę o wznowienie postępowania wniesiono zatem w oparciu o normę art. 401¹ k.p.c. Zatem kluczową kwestią w postępowaniu przed Sądem Rejonowym powinno być ustalenie, czy ww. wyrok Trybunału Konstytucyjnego miał wpływ na prawomocny wyrok zaoczny Sądu pierwszej instancji. Innymi słowy zasadne było ustalenie, czy w przypadku pominięcia niezgodnych z Konstytucją przepisów, orzeczenie Sądu Rejonowego miałoby inną treść, tj. czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego byłby dla niej relewantny prawnie.

Sąd Okręgowy wskazując na orzeczenie Sądu Najwyższego podniósł, że sąd musi rozstrzygnąć, czy po pominięciu tej podstawy prawnej, która została uznana za niekonstytucyjną, istnieje inna, która może posłużyć odmiennemu rozstrzygnięciu. Po dokonaniu takiej oceny może okazać się, że konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości.

W ocenie Sądu Okręgowego Sąd pierwszej instancji niezasadnie wykroczył poza przyjętą podstawę wznowienia postępowania. Zaprezentowana linia orzecznicza Sądu Najwyższego wyeliminowała wszelkie wątpliwości interpretacyjne w zakresie sentencji ww. Trybunału Konstytucyjnego. Sąd Najwyższy trafnie wskazał, iż nadzwyczajny charakter skargi o wznowienie postępowania, będącej środkiem prawnym skierowanym przeciwko prawomocnemu orzeczeniu powoduje, że wznowienie postępowania może nastąpić wyłącznie z powodów szczegółowo określonych w ustawie. Wynika to stąd, że w postępowaniu cywilnym obowiązuje zasada niewzruszalności prawomocnych wyroków sądowych (art. 365 § 1 k.p.c.). Z tej przyczyny przepisy określające warunki, w których może nastąpić uchylenie lub zmiana prawomocnego wyroku, muszą być również - jako wyjątek od wspomnianej reguły - interpretowane ściśle. Katalog podstaw wznowienia zawarty w art. 401, art. 401¹ i art. 403 k.p.c. jest wyczerpujący. Wszelkie inne okoliczności, wykraczające poza sytuacje taksatywnie wymienione w powołanych przepisach, nie mogą stanowić oparcia dla omawianej skargi. Ponadto wskazana w skardze podstawa wznowienia, przez którą należy rozumieć przesłankę, której istnienie decyduje o wyniku oceny żądania wznowienia, jest dla sądu wiążąca. Postępowanie dowodowe ogranicza się zaś do wyjaśniania potwierdzenia istnienia podstawy skargi, zatem ma ograniczony

zakres, przy czym ciężar dowodu istnienia uzasadnionych podstaw spoczywa na wnoszącym skargę, a wykazanie twierdzeń przeczących - na przeciwniku. Negatywny wynik tej oceny skutkuje oddaleniem skargi.

Zdaniem Sądu Okręgowego wobec istnienia innej niż uznana za niezgodną z Konstytucją podstawy prawnej roszczenia powoda o zapłatę ryczałtów za noclegi, pozwany nie udowodnił wpływu podstawy skargi na treść spornego orzeczenia. Jeśli więc podstawa skargi o wznowienie postępowania rzeczywiście istnieje, ale nie ma wpływu na treść rozstrzygnięcia skarga podlega oddaleniu. Decyzja taka powinna być podjęta wówczas, gdy pomimo przeprowadzenia ponownego postępowania na zasadach określonych w art. 412 § 1 k.p.c. okazuje się, że wydane orzeczenie miałoby taką samą treść, co orzeczenie objęte skargą o wznowienie.

Sąd Okręgowy podkreślił, że orzeczenie, którego dotyczyła skarga o wznowienie postępowania było wyrokiem zaocznym. Sąd Rejonowy przyjął wówczas za prawdziwe twierdzenia powoda o faktach zawarte w pozwie oraz jego przesłuchaniu w charakterze strony. W postępowaniu wznowieniowym Sąd nie powinien więc badać prawidłowości podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, której jak wynika ze specyfiki wyroku zaocznego w istocie brak, tylko wspomniany wcześniej wpływ wydania wyroku przez Trybunał Konstytucyjny na kształt spornego orzeczenia Sądu Rejonowego. Wobec tego Sąd pierwszej instancji, niezasadnie wykraczając poza przyjętą podstawę wznowienia, naruszył przepis art. 412 § 1 k.p.c. Konsekwencją tego jest zasadność zarzutu naruszenia normy art. 415 § 1 k.p.c. w przedmiocie wniosku restytucyjnego.

Sąd Okręgowy stwierdził, że z uwagi na nieudowodnienie wpływu podstawy wznowienia na treść orzeczenia Sądu Rejonowego przez pozwanego, w przedmiotowej sprawie nie było zasadne powtórzenie i uzupełnienie wcześniej przeprowadzonego postępowania, gdyż z oczywistych względów zgromadzony materiał dowodowy nie był dotknięty podstawą wznowienia.

Sąd odwoławczy podniósł, że sąd orzekający w postępowaniu wznowionym ogranicza rozpoznanie sprawy do rozstrzygnięcia, jaki wpływ miała uwzględniona (powołana w skardze) podstawa wznowienia na wynik prawomocnie zakończonych sprawy. Istotą tego postępowania nie jest bowiem rozpoznanie sprawy po raz kolejny, na nowo, od początku, w pełnym zakresie lecz ukierunkowanie czynności

sądu na wyjaśnieniu, czy podana w skardze postawa wznowienia zaistniała oraz czy miała istotny wpływ na treść wyroku zaskarżonego skargą.

Zatem w ocenie Sądu odwoławczego wnioski Sądu Rejonowego wyprowadzone z materiału dowodowego zgromadzonego po przedmiotowym wznowieniu były obojętne z punktu widzenia podstawy wznowienia z art. 401¹ k.p.c. Podobnie irrelevantne prawnie były wobec tego zarzuty naruszenia art. 233 § 1 oraz art. 278 k.p.c., zarzut sprzeczności istotnych ustaleń Sądu I instancji z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, a w konsekwencji zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego, tj. art. 77⁵ § 3, § 4 i § 5 w zw. z § 2 tego art. kodeksu pracy oraz § 4 i § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju oraz § 13 i § 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej.

Od wyroku Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wniosła pozwana S. Sp. z o.o. w W.. Skarżąca zaskarżyła wyrok w całości i wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje, z uwzględnieniem kosztów postępowania kasacyjnego.

Skarżąca skargę kasacyjną oparła na podstawie naruszenia przepisów postępowania, które to naruszenie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie przepisów art. 412 § 1 i § 2 k.p.c., przez jego niewłaściwe zastosowanie w sprawie polegające na oddaleniu wniesionej skargi o wznowienie postępowania w sytuacji, gdy zasługiwała ona na uwzględnienie. W uzasadnieniu skarżąca podniosła, że w orzecznictwie pojawiła się rozbieżność na gruncie interpretacji przepisu art. 412 § 1 k.p.c. w kwestii zakresu rozpoznania sprawy w postępowaniu wznowieniowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona i z tej przyczyny została uwzględniona.

Przede wszystkim należy przypomnieć, że skarga o wznowienie postępowania regulowana przez art. 399 § 1 k.p.c. jest instytucją wyjątkową i przysługuje wyłącznie od ściśle określonych orzeczeń i na ściśle określonej podstawie prawnej. Możliwość wznowienia postępowania przysługuje bowiem tylko od prawomocnych orzeczeń co do istoty sprawy (uchwała Sądu Najwyższego z 4 sierpnia 2006 r., III CZP 51/06). Ratio legis takiej regulacji prawnej stanowi potrzeba zabezpieczenia stabilności prawomocnych merytorycznych orzeczeń, a poprzez to ładu prawnego przez nie stworzonego. Podstawy wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym rozstrzygnięciem zostały przez ustawodawcę enumeratywnie wyliczone w ustawie, przy czym nawet sformułowanie przez skarżącego podstawy wznowienia w sposób odpowiadający przepisom art. 401-404 k.p.c. nie oznacza, że skarga została oparta na ustawowej podstawie wznowienia, w szczególności, jeżeli z jej uzasadnienia wynika, że podstawa taka nie zachodzi. Sąd Najwyższy wyjaśniał bowiem w licznych orzeczeniach, że skarga o wznowienie postępowania jest środkiem prawnym o mieszanym charakterze. Łączy w sobie pozew (czyli pismo inicjujące nową sprawę) oraz środek zaskarżenia skierowany przeciwko prawomocnemu orzeczeniu sądu, o limitowanych podstawach prawnych wskazanych w art. 401, art. 401¹ i art. 403 k.p.c. Jej wniesienie inicjuje postępowanie dwufazowe, w którym najpierw sąd bada dopuszczalność skargi o wznowienie postępowania (w zależności od wyniku kontroli następuje jej zwrot lub odrzucenie), a następnie po przesądzeniu jej dopuszczalności, rozpoznaje ją merytorycznie i wydaje stosowne rozstrzygnięcie. Istotne znaczenie ma jednak stwierdzenie dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania. Wszelkie inne okoliczności, wykraczające poza sytuacje taksatywnie wymienione w powołanych przepisach, nie mogą stanowić oparcia dla omawianej skargi. W doktrynie funkcjonuje przy tym podział podstaw wznowienia na przyczyny nieważności (art. 401 k.p.c.), które stanowią bezwzględny powód wznowienia w tym znaczeniu, że ich stwierdzenie w każdym przypadku skutkuje uchyleniem zaskarżonego orzeczenia oraz tzw. podstawy restytucyjne (art. 403), których istnienie uzasadnia uchylenie orzeczenia tylko w przypadku wystąpienia związku przyczynowego zachodzącego między nimi

a treścią rozstrzygnięcia, jak i wreszcie tę podstawę, jaką jest wydanie wyroku w oparciu o akt normatywny uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą (art. 401¹ k.p.c.). Należy przy tym podkreślić, że zgodnie z poglądem wyrażonym w uchwale składu siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 r., III PZP 2/2009 (OSNC 2010/7-8, poz. 97), jedynie orzeczenie o niezgodności z Konstytucją określonych przepisów, które tracą moc obowiązującą jako akt normatywny w rozumieniu art. 190 ust. 3 Konstytucji, uzasadnia wznowienie postępowania na podstawie art. 190 ust. 1 i 4 Konstytucji w związku z art. 401¹ k.p.c. Możliwe jest zatem żądanie wznowienia postępowania na podstawie art. 401¹ k.p.c. w związku z wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 24 listopada 2016 r., K 11/15, jeżeli zakwestionowane nim przepisy stanowiły podstawę wydania orzeczenia w sprawie objętej skargą. Powstaje jednak pytanie czy zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny przepis art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców był podstawą rozstrzygnięcia zawartego w wyroku Sądu orzekającego w przedmiotowej sprawie. Zdaniem Sądu Najwyższego, odpowiedź na to pytanie jest twierdząca.

W przedmiotowej sprawie wskazaną przez pozwaną podstawą wznowienia postępowania zakończonym prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego z dnia 16 października 2016 r. był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, którym orzeczono, że art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej lub z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Należało zatem uznać, że skoro w omawianej sprawie zaskarżony skargą o wznowienie postępowania wyrok w istocie dotyczył roszczenia o zapłatę diet i

ryczałtów za noclegi oraz został wydany w okresie obowiązywania i stosowania przez sądy art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, to skarga o wznowienie postępowania zakończonego tym wyrokiem została oparta na ustawowej podstawie wznowienia (art. 401¹ k.p.c.), a nadto wniesiono ją z zachowaniem ustawowego terminu określonego w art. 407 k.p.c. Nie należy też tracić z pola widzenia faktu, iż wspomniany wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., sygn. akt K 11/15 nie przesądza o bezzasadności roszczeń kierowców o zwrot kosztów noclegów podczas podróży służbowych.

W doktrynie przyjmuje się, że w strukturze postępowania ze skargi o wznowienie należy wyróżnić trzy etapy, tj. badanie dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania, ocenę dopuszczalności wznowienia postępowania oraz ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy. Etap badania dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania polega na ocenie kwestii procesowych, warunkujących merytoryczne rozpoznanie skargi o wznowienie postępowania. W przypadku skargi o wznowienie szczególną przesłanką, która badana jest na tym etapie, jest oparcie skargi na ustawowej podstawie. Drugi etap postępowania ze skargi obejmuje ocenę rzeczywistego istnienia podstaw wznowienia. Podstawy wznowienia stanowią warunki, od spełnienia których uzależnione jest ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy, a więc dopuszczalność wznowienia postępowania. W razie stwierdzenia, że podana w skardze podstawa wznowienia istnieje, zasadne jest zawarte w skardze żądanie wznowienia, co oznacza też, że wznowienie postępowania jest dopuszczalne. W przeciwnym razie, a więc gdy ustalone zostanie, że podana w skardze podstawa wznowienia nie istnieje, skarga jest bezzasadna, a wznowienie postępowania jest niedopuszczalne. Trzecie stadium postępowania ze skargi obejmuje ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy. Po stwierdzeniu, że zachodzi podstawa wznowienia postępowania, sąd przystępuje do rozpoznania sprawy, w określonym zakresie, na nowo. Faza ponownego rozpoznania sprawy w żadnym wypadku nie polega więc na badaniu prawdziwości podstaw wznowienia, lecz na rozpoznawaniu sprawy na nowo i jego kontynuacji przy założeniu, że spełniona jest wskazana w skardze podstawa wznowienia. Celem jest tu wydanie nowego orzeczenia. W tym miejscu można zgodzić się z poglądem prezentowanym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że skarga podlega merytorycznemu

rozpoznaniu we wznowionym postępowaniu dopiero wówczas, gdy okaże się, że jest ona dopuszczalna i dopuszczalne jest wznowienie, w tym w szczególności, gdy okaże się, że istotnie zachodzą podstawy wznowienia postępowania. Jeśli podstawa skargi o wznowienie postępowania rzeczywiście istnieje, ale nie ma wpływu na treść rozstrzygnięcia, skarga podlega oddaleniu. Decyzja taka powinna być podjęta wówczas, gdy pomimo przeprowadzenia ponownego postępowania na zasadach określonych w art. 412 § 1 k.p.c. okazuje się, że wydane orzeczenie miałoby taką samą treść, co orzeczenie objęte skargą o wznowienie. W tym przypadku likwidacja uchybień w postępowaniu likwiduje jednocześnie wadliwość wyroku, gdyż wydany prawidłowo pod względem formalnym wyrok oddalający skargę oznacza de facto powtórzenie poprzedniego rozstrzygnięcia. Cel skargi zostaje wówczas osiągnięty, gdyż stronom zapewniono wszelkie gwarancje procesowe, chociaż wynik postępowania jest taki sam. Należy mieć jednak wówczas na uwadze, że niezbędnym warunkiem zastosowania powyższej konstrukcji jest wcześniejsze przeprowadzenie postępowania na zasadach określonych w art. 412 § 1 k.p.c. W omawianej sprawie Sąd Okręgowy nie przeprowadził natomiast własnego postępowania ani też nie oparł się na postępowaniu przeprowadzonym przez Sąd Rejonowy poprzestając na stwierdzeniu, iż zgromadzony materiał dowodowy nie był dotknięty podstawą wznowienia. W ten sposób Sąd II instancji nie tylko nie dokonał badania prawidłowości podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, ale też badania wpływu wydania wyroku Trybunału Konstytucyjnego na kształt orzeczenia Sądu Rejonowego. Powyższe braki uniemożliwiają wydanie przez Sąd Najwyższy na tym etapie wyroku reformatoryjnego.

Sąd Okręgowy ponownie rozpoznając sprawę przeprowadzi stosowne postępowanie, weźmie pod uwagę aktualny dorobek orzecznictwa dotyczącego ryczałtów za noclegi kierowców, jak również dokona ponownej analizy stanu faktycznego niniejszej sprawy i zebranych w sprawie dowodów, po czym rozstrzygnie sprawę. Następnie zaś właściwie uzasadni wydany wyrok, precyzyjnie wyjaśniając motywy leżące u podstaw rozstrzygnięcia.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

[t.n]